

ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ І ЛЮБОВІ У ТВОРЧОСТІ Г. СКОВОРОДИ

Григорій Сковорода відомий сучасникам як оригінальний мислитель і письменник, поет-лірик, видатний байкар, автор ряду притч-оповідей, перекладач, педагог, богослов. Життєвий і творчий шлях його є чудовим прикладом того, як талановита людина все своє життя може присвятити служінню інтересам власного народу.

Багата спадщина першого українського філософа і дотепер вражає масштабністю думки й інтелекту. Григорій Сковорода без перебільшення є особою легендарною, він став таким ще за свого життя. Зважаючи на те, що уважний читач у філософських трактатах письменника може знайти відповіді на вічні запитання, його творчість привертає дедалі більше уваги. Можливо, тому більшість вчених вважають, що його філософська система була набагато глибшою і складнішою, ніж досі прийнято було вважати.

Після стількох століть творчість Г. Сковороди не досліджена вповні та цікавить не тільки науковців а й пересічних читачів. Тому їй присвячують монографічні дослідження, статті, розвідки В. Горський, К. Кислок, Д. Чижевський, Т. Александрович, Д. Багалій, Л. Махновець, О. Мипанич, В. Шевчук, Т. Бовсунівська, М. Жулинський, М. Корпанюк та інші. Заслугове на увагу і художня книга Володимира Стадніченка «Садівник щастя», у якій автор проводить своєрідні проєкції творчої спадщини Сковороди на наш час, з прямого дотику його вчення й моральних приписів до тривожних викликів ХХІ століття.

Мета дослідження: здійснити послідовний та системний аналіз однієї зі складових частин філософії Г. Сковороди – «філософії мудрого серця», зосередивши увагу на такому об'єкті як «феномен любові».

Основні завдання дослідження: опрацювати окремі положення творів Г. Сковороди, осередям яких «філософія серця»; показати взаємозв'язок «філософії серця» і «сродної праці» у Сковороди; дослідити витоки любові у «філософії серця»; окреслити гуманістичне значення «філософії серця і любові».

Сковорода вважає, що частиною людського щастя є проходження того шляху, який тобі приготовлений небом. Пізнати, яким є цей шлях, дуже просто. Тому все, що нам потрібно в житті, дається легко, а все непотрібне – важко.

Дехто називає Сковороду людиною без уподобань. Він дійсно не мав сім'ї та свого дому. Проте, незважаючи на це, він був дійсно щасливим. На думку інших Сковорода далекий від сучасності. Адже у нашому житті ми часто робимо те, що не приносить нам задоволення. Але людині не так вже й багато потрібно для щастя. В своєму житті ми шукаємо примарне матеріальне щастя, ми порушуємо божественний закон – всім у світі управляє любов. А що робимо ми? Ми не любимо навіть самих себе, не вмiючі знаходити в собі Бога. Проте, на думку Григорія Сковороди, справжній секрет щастя знаходиться в нашому серці.

Головні праці Г. Сковороди «Вхідні двері дохристиянської добродітності», «Наркіс. Розмова про те: взнай себе», «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» («Розмова дружиня про душевний світ») вказують на те, що фундаментальною основою його філософствування був глибокий антропологізм, серцевинною якого є «філософія серця». Це вчення являє собою розгорнуте трактування серця як основи фізичного та духовного життя людини [5].

Серце розуміється філософом Сковородою як внутрішня істинна духовна сутність людини, яка є головним ключем до пояснення усіх загадок буття.

Серце - корінь людини. Тому Сковорода з різних сторін підійшов до пояснення ества «серця». Серце, як і Бог, – це «точка», «пункт», «центр» душі. Воно «неподільне», не піддається аналізу [1, с. 472].

«Філософія серця» Г. Сковороди як осередок духовного і душевного життя людини тісно пов'язана з ідеєю «сродної праці», яка є однією з основних в системі філософського знання Г. Сковороди щодо розуміння людини, її діяльності та сенсу життя. Він одним із перших мислителів того часу висунув тезу про те, що праця є не лише засобом до існування, а вона покликана реалізувати природні здібності і задатки людини. Сенс людського життя за Г. Сковородою полягав у праці, а справжнє щастя людини – у праці за покликанням.

А найприємнішим для серця Сковорода вважав любов, яку чітко поділив на любов тіл та «вічну любов вічних душ», цим самим закладаючи основи поняття «феномен любові». Проте, істинною він називав лише духовну любов. «Хіба мені не уявляються позбавленими сонця, навіть мертвими, – пише він, – ті, що позбавлені любові, і я анітрохи не дивуюся, що сам бог називається любов'ю... Хороша любов та, яка є істинною, міцною і вічною. Любов ніяким чином не може бути вічною і міцною, якщо породжується тлінними речами... Міцна і вічна любов виникає із спорідненості вічних душ...»[2, с. 83].

Сковорода називав Любов дочкою Мудрості («Софіяна дщерь»): «Де мудрость узрела, там любов сгорела». В листі до М. Ковалінського він знавався: «Що дає основу? – Любов. Що творить? – Любов. Що зберігає? – Любов, любов. Що дає насолоду? – Любов, любов, початок, у тобі ж кінець» Любов дає силу росту буттю. [3, с. 104]

Глибину серця Сковорода називає також «безоднею», яка проявляється у його «ненаситності», бо не дозволить людині задовольнитися навіть і цілим світом. «Хто хоче ту ненаситність заспокоїти чимось іншим, а не вічністю, той хоче «жменею» закидати безодню океану, а краплею охолодити вогненне царство [4, с. 184].

У процесі дослідження ми дійшли наступних висновків:

Григорій Сковорода – оригінальний народний мислитель та просвітитель, шлях якого не повторив ніхто інший, праці якого належать до вагоміших духовних надбань, який майже три століття тому освітив шляхи розвитку української нації, окреслив найважливіші риси її ментальності – «філософію мудрого серця».

Він трактує Людину як центральну точку світу. Тому Сковорода неодноразово повторює: «пізнай себе», «слухай себе», «увійди в себе самого», «повернись до себе самого».

Саме через чистоту серця, через любов до ближнього, повагу до нього, до його думки, переконань, можна зруйнувати наслідки негативу в собі та в суспільстві і не дати йому з'явитися знову.

«Філософія серця і любові» Сковороди дає можливість відчутти себе людиною і зрозуміти своє «істинне» покликання, свою місію на землі.

Література

1. Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. Київ: Орій, 1992. 472 с.
2. Бовсунівська Т. Філософія серця Г. Сковороди українська ментальність: Сковорода Григорій: образ мислителя: зб. наук. Праць, упоряд. В. М. Нічик [та ін.]. Київ, 1997. С. 84–94.
3. Дічек Н. Шлях до щастя Григорія Сковороди[про концепцію людського щастя як мети і сутності буття у творчій спадщині Г. Сковороди]: Шлях освіти. 2002. № 4. С. 43–48

4. Каложний А. Е. Філософія серця Григорія Сковороди: Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали: зб. наук. праць. Київ, 1992. С. 288–312
5. Сковорода Г. С. Твори: в 2 т. Т.1: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги: Г. С. Сковорода. Київ: Обереги, 1994. 528 с.
6. Сковорода Григорій: образ мислителя: зб. наук. праць, упоряд. В. М. Нічик [та ін.]. Київ: Наукова думка, 1997. 453 с.
7. Hnasevych Nadia Value dimensions of sociocultural human existence : Humanities Bulletin of Zaporizhzhе state engineering academy: Proceedings Scientific publications. Issue 74, 2018. С. 61-71.